

SAHƏ ENSİKLOPEDİK LÜĞƏTLƏRİN QURULUŞ TƏHLİLİ

Elməddin Behbud

Bakı Dövlət Universitetinin dissertantı

Sahə ensiklopedik lüğətlərin quruluş təhlili

Xülasə: Məqalədə sahə ensiklopediyalarından bəhs olunur. Burada müstəqillik illərində respublikamızda nəşr edilən sahə ensiklopedik lüğətləri tədqiqata cəlb edilmiş, onların quruluş təhlili verilmişdir. Müəllif tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, müstəqillik illərində sahə ensiklopedik lüğətlərin nəşri sahəsində irəliləyiş olsa da bir çox nöqsanlar və çətinliklər də vardır. Ən çox diqqət çəkən qane edici olmayan məsələlərdən biri isə bu cür mühüm nəşrlərin tirajının az olmasıdır.

Анализ структуры отраслевых энциклопедических словарей

Резюме: В статье дана информация о полевых энциклопедиях. Здесь были изучены полевые энциклопедические словари, опубликованные в нашей стране за годы независимости, а также объясняется их структурный анализ. Автор отметил, что, несмотря на прогресс в издании полевых энциклопедических словарей за годы независимости, существуют много недостатков и трудностей. Одной из наиболее примечательных проблем является небольшой тираж таких важных публикаций.

Analysis of the structure of industry encyclopedic dictionaries

Summary: The article gives information about field encyclopedias. Here were studied the field encyclopedic dictionaries published in our country during the years of independence, and their structural analysis is also explained. The author noted that, despite the progress in the publication of field encyclopedic dictionaries for the years of independence, there are many shortcomings and difficulties. One of the most remarkable problems is a small number of copies of such important publications.

Açar sözlər: sahə ensiklopediyaları, ensiklopedik lüğətlər, mövzu soraq kitabları, Azərbaycan, çap, oxucu.

Ключевые слова: полевые энциклопедии, энциклопедические словари, тематические книги, Азербайджан, принтеры, читатели.

Key words: field encyclopedias, encyclopedic dictionaries, theme (topic) books, Azerbaijan, publication, readers.

Giriş. Azərbaycanda sahə ensiklopediyalarının, ensiklopedik lüğətlərinin, mövzu soraq kitablarının nəşri sahəsində son illərdə diqqətəlayiq tədbirlər həyata keçirilmiş, çox sayda sahə ensiklopediyaları çapdan buraxılaraq oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Məqalədə biz ən çox son dövrlərdə çap olunmuş nəşrlərin quruluş təhlilinə xüsusi diqqət yetirməyə çalışacağıq.

Məsələnin qoyuluşu və həlli. 2002-ci ildə Həsərət Həsənovun "Mütərcim" nəşriyyatında çap edilmiş "Azərbaycan şəxs adlarının izahlı-etimoloji lüğəti" kitabı daha mükəmməl nəşr sayıla bilər. 500 tirajla çap olunmuş kitabın redaktoru Sevil Ağabəyova, nəşriyyat redaktoru Əliş Mirzallı, rəyçilər isə

AMEA-nın müxbir üzvü Afat Qurbanov və filologiya elmləri doktoru Tahir Məhərrəmovdur. Məlumdur ki, izahlı və ensiklopedik lüğətlər bir çox cəhətdən sıx bağlıdırlar. "Belə ki, ensiklopedik lüğətlər izahlı, izahlı lüğətlər isə ensiklopedik təsvirin ünsürləri özünü göstərir". 228 səhifə olan "Azərbaycan şəxs adlarının izahlı-etimoloji lüğəti"ndə Azərbaycan şəxs adlarının mənşəyi, yaranma tarixi, formalaşması, mənəsi və yazılışı aydın şəkildə izah edilir. Ancaq kitabda mətnin şrift ölçüsünün çox kiçik olması ondan istifadəni bir qədər çətinləşdirir [1, 228].

Bəşər cəmiyyətinin inkişaf tarixində daima dövlətlərin xarici siyasət məsələləri, diplomatiya önəmli rol oynamışdır. Yenicə müstəqilliyini bərpa etmiş ölkəmizdə şübhəsiz ki, bu sahədə maarifçilik işinə böyük ehtiyac var. 2005-ci ildə "Diplomat" nəşriyyatı tərəfindən çapdan buraxılan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr edilən "Diplomatiya: ensiklopedik lüğət"i bu baxımdan əhəmiyyətli dir. 2000 tirajla çap edilən nəşrin elmi redaktorları prof. R.Zeynalov və prof. H.Əlibəyli dir. Ensiklopedik lüğətin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri N.İ.Məmmədov, Bakı Diplomatiya Universitetinin rektoru N.Z.Hüseynli və adıçəkilən təhsil müəssəsinin dosenti A.Ş.Şahmurovdan ibarət Baş Redaksiya Şurası, Elmar Məmmədov, Səməd Seyidov, Hafiz Paşayev, Əli Həsənov və digər şəxslərdən ibarət Redaksiya Şurası və prof. C.Əhmədlinin sədri olduğu 17 şəxsdən ibarət Redaksiya Heyəti var. 580 səhifəlik kitabda beynəlxalq münasibətlər və diplomatiya sahəsində ən çox işlənən anlayış və terminlər, diplomatik protokol və fəaliyyət, diplomatik korpus, beynəlxalq hüquq mühüm problemləri, beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti, Azərbaycanın və dünyanın görkəmli diplomatlarının və siyasi xadimlərinin həyat və fəaliyyətləri haqqında məlumatlar əksini tapıb. Adıçəkilən nəşrdə ümumilikdə 39 müəllifin (Allahverdiyev Ə.V., Cəfərov İ.M., Əlibəyli H.C., İbrahimov M.A., Hüseynova N.N., Rzaxanov R.N., Şükürov K.K., Vəliyev Q.N. və s.) məqaləsi toplanıb. Ensiklopediya diplomatlar, hüquqşünaslar, siyasətşünaslar, digər uyğun sahə mütəxəssisləri və eyni zamanda geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub. Kitabın ön sözündə mövcud nəşrin Bakı Diplomatiya Universitetinin gələcəkdə çapını nəzərdə tutduğu "Diplomatiya Ensiklopediyası" üçün əhəmiyyətli mənbə rolu oynayacağı da qeyd olunur [2, 728].

2008-ci ildə Qərib Məmmədov və Mahmud Xəlilovun "Elm" nəşriyyatında buraxılan "Ensiklopedik ekoloji lüğət"i ekoloji və təbiəti mühafizəyə aid 6500-ə qədər termin və anlayışı özündə cəmləşdirir [3, 728]. Bunlardan 2000-ə yaxın terminin mənşəyi əsasən yunan, latın, qismən isə ingilis, alman, fransız, italyan və ispan dillərində göstərilib. 728 səhifədən ibarət olan nəşr sahə mütəxəssislərinin və ümumilikdə oxucuların asan istifadəsi üçün ayrı-ayrı elm növləri üzrə tərtib edilmişdir. Belə ki, ekologiya bölməsində populyasiya ekologiyası, insan ekologiyası, ekoloji energetika və təbiəti mühafizə və s., coğrafiya bölməsində landşaftşünaslıq, iqtisadi coğrafiya, meteorologiya, okeonologiya, iqlimşünaslıq və s., torpaqşünaslıq və geologiya bölməsində torpaqların gene-

zisi, diaqnostikası, kartoqrafiyası, geokimyası, əkinçilik və s., botanika bölməsində geobotanika, meşəçilik, bitki coğrafiyası, fitopatologiya, meşələrin mühafizəsi və bərpası və s., zoologiya bölməsində məməlilər, amfibiya və reptillər, zərərvericilərlə mübarizə üsulları və digər sahələri əhatə edən terminlər əksini tapıb. Sözügedən nəşr eyni zamanda rəngli və ağ-qara illüstrasiyalarla da zəngindir. Kitab 2000 tirajla çap olunub ki, bunu mövcud orta kitab tirajından yüksək rəqəm saymaq olar.

2008-ci ildə "Günəş" nəşriyyatı tərəfindən nəşr edilərək oxucuların müzakirəsinə verilən "Politologiya: Ensiklopedik lüğət"i fikrimcə müstəqilliyini yenidən bərpa etmiş ölkəmizdə siyasi nəzəriyyənin və fikir tarixinin dərinədən öyrənilməsi tələbindən doğan bir nəşrdir. 832 səhifəlik kitab Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə və Siyasi Hüquqi Tədqiqatlar İnstitutunun Elmi Şurasının 17 oktyabr 2007-ci il tarixli iclasının (protokol №10) qərarı ilə çap edilmişdir. Əlifba sırası ilə tərtib edilən məqalələr özündə zəngin informasiya cəmləşdirir. Qeyd etmək lazımdır ki, son illərdə ölkəmizdə politologiya və siyasi tarix sahəsində bir sıra dəyərli monoqrafiyalar, dərsliklər, məqalələr çap edilmişdir ki, haqqında danışılan ensiklopediyanın hazırlanmasında yeri gəldikcə onlardan bəhrələnilməsi hiss edilir. Müstəqil Azərbaycanda ayrı-ayrı sahələr üzrə xüsusi ensiklopediyaların nəşrinə zəruri ehtiyac duyulduğu bir zamanda adıçəkilən kitabın meydana gəlməsini önəmli hadisə hesab etmək olar. Nəşrdə toplanan məqalələrin əsas müəllifləri Z.Abiyeva, Ə.Vəliyev, H.Dayızadə, N.Ələkbərlili, E.Əfəndiyev, V.Musayev, K.Muxtarov, N.Məhərrəmov, A.Naxçıvanlı, Ş.Novruzov, Ə.Tağıyev, N.Rizvanov və başqalarıdır. Elmi Redaksiya Şurasının sədri fəlsəfə elmləri doktoru, prof. Y.Rüstəmov, sədr müavini prof. Ə.Tağıyev, üzvləri isə İ.R.Məmmədov, B.Zahidov, V.M.Arzumanlı, İ.Ö.Vəliyev, K.Y.Muxtarov və H.Dayızadədir. Kitabın baş redaktoru İsmayıl Vəliyev, ixtisas redaktoru Əlikram Tağıyev, redaktoru Telman Quliyev, məsul katib isə Kamilə Qasımovadır. Ensiklopediyaya f.e.d S.Hüseynov, f.e.d R.Mirzəzadə və s.e.n İ.Ağayev rəy vermişdir. Nəşrdə politologiya elminin tədqiqat obyektləri ilə bağlı ümumi informasiyalarla yanaşı, gündəlik siyasi həyatda baş verən bir çox proseslərlə də bağlı zəruri məlumat əldə etmək mümkündür. "Siyasetin ideologiyalaşdırılması – siyasi nəzəriyyənin və əməli siyasi prosesin, siyasi şüurun ideoloji konsepsiyalara, ideyalara, hər hansı bir, yaxud bir neçə müxtəlif istiqamətli məramlara tabe edilməsi prosesi", "Terror (lat.terror-qorxu, vahimə) - siyasi zorakılığın amansızlığı, məqsədyönlülüyü ilə səciyyələnmə, eyni zamanda zahiri effektivliyi ilə seçilən xüsusiyyətlərə görə, bəşəriyyət tarixində terrordan dövlətin, təşkilatların və ya ayrı-ayrı qrupların mənafeyi naminə siyasi mübarizə vasitəsi kimi geniş istifadə edilmişdir" [4, 832]. Hesab olunur ki, ölkəmizin beynəlxalq arenada nüfuzunun artması, diplomatik münasibətlərin genişlənməsi, Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi dünya birliyində layiqincə təmsilçiliyi yolunda atılan uğurlu addımlar, ölkə daxilində bərqərar olan siyasi sabitlik, rəsmi görüşlərin və beynəlxalq tədbirlərin materialları sözügedən ensiklopediyanın hazırlanması işinə faydalı mənbə kimi böyük təh-

fə vermişdir. Bu kitab hər hansı tərcümə və yaxud siyasi terminlər lüğəti deyil, sahə ensiklopediyası olmaqla, oxucunu maraqlandıran məsələləri dolğunluqla, aydın şəkildə şərh edir. Burada oxucular siyasi terminlərin yalnız mənası ilə deyil, həm də onların geniş izahı ilə tanış ola bilərlər. Kitab 500 tirajla nəşr olunub.

2009-cu ildə A.R.Şərifov, T.C.Rəsulov, M.V.Nurəliyevin birgə müəllifliyi ilə “Təhsil” NPM-də çapdan buraxılan “Ensiklopedik texniki lüğət”də hidrometeorologiya, geologiya, okeanologiya, limnologiya, hidrologiya, potamologiya və bir sıra digər sahələri əhatə edən 3000-dən artıq termini yer alıb. Ensiklopediyada geniş arayış verilən terminlərlə yanaşı qısa izahla müşahidə edilənlər də var. Nəşrdə eyni zamanda “Əlavələr” adı ilə “Su təsərrüfatı obyektləri”, “Magistral kollektorlar” və s. başlığı altında bir sıra məlumatlar da verilib. Yüz bir sxem və şəklin də əksini tapdığı nəşr 316 səhifədən ibarətdir [5, 316]. Texniki sahəyə aid belə bir önəmli nəşrin cəmi 200 tirajla nəşri onun əsas qüsrulu cəhəti sayıla bilər.

“Azərbaycan kinosu”: ensiklopedik lüğət Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2008-ci il 4 avqust tarixli, 2961 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan kinosunun 2008-2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı”na uyğun olaraq 2017-ci ildə 284 səhifə həcmində “Elm və təhsil” nəşriyyatında çap edilmişdir.

Nəşrin titullarından sonra ümummilli lider Heydər Əliyevin nitqi verilməmişdir: “Bəşəriyyət qarşısında kinonun xidməti böyükdür. Amma bizim xalqımızın inkişafı yolunda Azərbaycan kinosunun xidməti əvəzsizdir” [6,3].

Ensiklopedik lüğətin 4-cü səhifəsində Azərbaycan Kinosu Güntünün təsis edilməsi haqqında 2000-ci il 18 dekabr tarixli Heydər Əliyevin sərəncamı və 5-ci səhifədə isə “Azərbaycan kinosunun 2008-2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında İlham Əliyevin 2008-ci il 4 avqust tarixli sərəncamı tam mətni ilə oxuculara təqdim edilmişdir [6, 4-5].

Ensiklopedik lüğətin 6-cı səhifəsindən 9-cu səhifəyədək “Azərbaycan kinosunun 2008-2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı” tam mətni ilə nəşrə daxil edilmişdir [6, 6-9].

“Azərbaycan kinosu. Ensiklopedik lüğət” – kino sənətinin tarixi və müasir vəziyyətini yığcam şəkildə işıqlandıran elmi-soraq nəşri kimi təqdirəlayiqdir. İki cildlik ensiklopedik lüğətdə Azərbaycan kinematografiyasının tarixi, estetik prinsipləri, kino qurumları haqqında “Azərbaycan kinematografiyası”, “Azərbaycanfilm” və digər məqalələrdə söhbət açılmışdır. Nəşrdə eyni zamanda film istehsalı ilə məşğul olan dövlət və özəl studiyalar, şirkətlər, səhmdar cəmiyyətləri və respublikamızın kino işçiləri – rejissorlar, ssenaristlər, operatorlar, rəssamlar, bəstəkarlar, səs operatorları, aktyorlar, film direktorları, prodüserlər və başqaları haqqında məlumat verilir.

Nəşrdə kino sənətinin bütün növləri və janrları üzrə, beynəlxalq ümumtifaq kinofestivalları, kino kadrları hazırlayan ali təhsil müəssisələri, əsas kino terminləri barədə məlumatlar vardır. Sənətkarlar haqqında danışılarkən onların

yaratdıqları filmlərin adları çəkilir və istehsal illəri göstərilir. Mükafatlar barədə məlumatlar bir qayda olaraq yalnız bioqrafik məqalələrdə xatırlanır.

Ensiklopedik lüğət iki cilddən ibarətdir. Hər cildə fotoşəkillər yerləşdirilmişdir. Nəşrin əvvəlində qeyd olunur ki, ensiklopedik lüğətin hazırlanmasında Rusiya və Azərbaycan ensiklopediyalarının təcrübəsindən faydalanmışlar. “Azərbaycan kinosu. Ensiklopedik lüğət” mədəniyyət və incəsənət sahəsində işləyən mütəxəssislər, təhsil alan tələbələr və kinosevərlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Nəşrin 12-ci səhifəsində [6, 12] “Ensiklopedik lüğətdən necə istifadə etməli” adlı məqalə təqdim edilmişdir və burada oxuyuruq:

“Ensiklopedik lüğətdəki məqalələr əlifba sırası ilə düzülmüşdür. Məqalələrin adları (ilk iri hərfi sözlər) qara şriftlə yığılır və əsasən, tək halda verilir (məsələn, “OBYEKTİV”, “VİDEOFİLM” və s.) Elmi terminologiyaya uyğun olaraq məqalə adları cəm halda da verilə bilər (məsələn, “OPTİK VƏ VİZUAL EFFEKTİLƏR”, “EKTRAN FORMALARI” və s.) Əgər adlar mətnə təkrar olunursa, belə halda adın ilk hərfi və ya hərfləri yazılır (məsələn, “TİTR” məqaləsində - T., “TRİLLER” məqaləsində isə Tr., “TARİXİ FİLM” məqaləsində - T.f.) Kitabın II cildində yerləşdirilmiş filmlərin əlifba göstəricisində (filmoqrafiyada) filmlərin və yaradıcı heyətin adlarının hansı səhifədə olması göstərilir.

Tərcümeyi-hal məqalələrində soyad və addan sonra xadimin doğulduğu və vəfat etdiyi tarix mötərizədə yazılmışdır: məsələn, Əfəndiyev İsmayıl Mahmud oğlu (10.08.1910-30.05.1967).

Bəzən məzmun təkrarlığına yol verməmək üçün “bax” sistemindən istifadə olunur (məsələn, BAKI KİNOSTUDİYASI) – bax: “Azərbaycanfilm k/st.”.

Nəşrin dizayneri Zahid Məmmədov, texniki redaktoru Yadigar Bağirova, korrektor Nailə Hacıyevadır.

Ensiklopedik lüğətin üz qabığı möhkəm kartondan və üzərində kini çəkişlərini həyata keçirən kameranın şəkli verilmişdir. Çox təsəstif hissilə qeyd edək ki, nəşrin tirajı 500-dür. Bu cür fundamental nəşrlərin tirajının çox olması çox əhəmiyyətli məsələlərdən biridir.

S.D.Əliyev, C.Ə.Nəcəfov, R.Ə.Əliyev, Y.V.Şəkəraliyeva, A.H.Ənsərova, G.Ə.Vəliyevanın müəllifliyi ilə “Tibbi bioloji terminlərin izahlı lüğəti” “Müəllim” nəşriyyatında 2010-cu ildə 418 səhifə həcmində 500 tirajla nəşr olunmuşdur. Bu lüğət “Tibbi biologiya və genetikə” fənni tədris proqramının tələbləri əsasında Azərbaycan Tibb Universitetinin və Respublikanın digər ali məktəblərinin tibb fakültələrində təhsil alan tələbələr üçün nəzərdə tutulub. Bu fənnə olan yüksək tələbat onunla bağlıdır ki, müasir biologiya həkimlər üçün xüsusilə gənc mütəxəssislər üçün tükənməz məlumat mənbəyidir və onların ixtisasının artırılması üçün zəruridir [7, 418].

Bu lüğət “Tibbi biologiya və genetikə” fənni ilə bağlı lazımı məlumat əldə etmək üçün vəsaitdir. Nəzəri və təcrübə tibbi üçün vacib olan əsas bölmələrə yer ayrılıb.

Lügətdə verilən məqalələrin (referat) əsas məqsədləri tələbələrin genetik proseslərin müxtəlif quruluş səviyyəsində, irsiyyət və dəyişkənlik prosesləri ilə tanış etmək və nəticədə onların dünyagörüşünün artırmasını və fənni anlaşılıqlı öyrənilməsinə kömək etməkdir.

Bu lüğətin əsas məqsədlərindən biri də "Tibbi biologiya və genetika" fənnində işlədilən terminlərin tam siyahısını göstərməkdir.

"Tibbi bioloji terminlərin izahlı lüğəti"ndə müasir biologiyanın əsas bölmələrinə aid: sitologiya və genetika, orqanizmlərin çoxalması, irsiyyət və dəyişkənlik, irsiyyətin qanunauyğunluqları, inkişafın biologiyası, an-tropologiya, parazitologiya və insanın parazitologiyası, tibbi genetika, molekulyar, gen və xromosom xəstəlikləri və s. aid terminlər və anlayışlar verilmişdir.

Lüğətə 2000-dən artıq referat daxil edilmişdir. Bu referatlarda 2500-dən çox istifadə olunan terminlər nümunələrlə və qeydlərlə göstərilib. Lüğətin istifadəsini asanlaşdırmaq üçün terminlərin izahlı lüğəti tərtib olunub.

2016-cı ildə nəşr olunan mühüm nəşrlərdən biri də A.A.Əlizadə və E.M.Səmədovun müəllifliyi ilə "İslam: tarix, fəlsəfə və hüquq" ensiklopedik lüğəti 308 səhifə həcmində, 70x100 1/16 formatında oxuculara təqdim edilmişdir.

Fə.ü.e.d.İlham Məmmədşadın elmi redaktorluğu ilə çap edilən "İslam: tarix, fəlsəfə və hüquq" ensiklopedik lüğətdə kəlam, hədis, fəlsəfə, təfsir və digər islami elmlərə aid anlayış, kateqoriya, hadisə və şəxsiyyətlər müasir şərh və izahlarla oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Ensiklopedik lüğətin mətnlərinin hazırlanmasında mötədillik əsas götürülmüş, heç bir təriqətə, məzhəbə və ya əqidəyə üstünlük verilməmişdir. Bütün anlayışlar haqqında qısa, konkret və obyektiv məlumat verilmişdir. Ümumiyyətlə, ensiklopedik lüğət İslam elmləri haqqında ümumi təsəvvürün formalaşması üçün geniş məlumat vasitəsi kimi nəzərdə tutulmuşdur. Əlbəttə, bütün İslam irsini ensiklopedik lüğətdə əhatə etmək mümkün deyildir. Bu səbəbdən də, ensiklopedik lüğətdə mövzular ümumiləndirilərək aşağıdakı şəkildə verilmişdir:

- Məhəmməd peyğəmbər, onun əhli-beyti və səhabələrinin həyat yolları;
- İslamda əqidə, hüquq və məənəviyyət məktəbləri;
- Təriqətlər və dini cərəyanlar;
- İslamın tarixi, kəlamı və fəlsəfəsi.

Sözügedən ensiklopedik lüğətdə 700-dən çox böyük və kiçik məqalələr yer almışdır. Məqalələrdə tarixi hadisələr həm hicri, həm də miladi təqvimlərlə göstərilmişdir. Burada birinci hicri, sonra isə miladi tarix göstərir (32/653 il kimi). Bəzi hallarda isə tarixi hadisələr yalnız miladi təqvimlə göstərilmişdir. Məqalələrdə kursiv olaraq göstərilən söz və ifadələr kitabda eyni adlı məqalənin mövcudluğundan xəbər verir. Ensiklopedik lüğətin quruluşunda da yeniliklər vardır. Burada bütün termin və anlayışlar həm əlifba sırası, həm də mövzular üzrə verilmişdir. Eyni zamanda, nəşrin sonunda məqalələr mövzular üzrə təsnif edilmişdir.

Məlumdur ki, Azərbaycanda bu ensiklopedik lüğətdən öncə İslam ensiklopedik lüğəti müxtəlif müəlliflər tərəfindən də hazırlanaraq nəşr edilmiş

dir. Belə ki, bu nəşrlər əsasən rus dilindən tərcümə olunmuş kiçik tutumlu "İslam – Qısa məlumat kitabçası" (Bakı, 1989), digəri isə Z.Bünyadovun "Məzhəblər və təriqətlər" (Bakı, 1977) kitabıdır. Bundan başqa "Qısa İslam Ensiklopediyası: İslama dair 1001 termin və xüsusi ad" (Bakı, 2012-2013) adlı böyük həcmli və çoxcildli ensiklopediyası işıq üzü görmüşdür. Ayrıca qeyd etmək lazımdır ki, fil.ü.e.d. G.B.Baxşəliyevanın redaktorluğu ilə Rusiyada nəşr edilmiş "İslam. Ensiklopedik slovar" (Moskva, "Nauka", ORVL, 1991) kitabının tərcüməsi əsasında "İslam ensiklopedik lüğəti" (Bakı, "Elm", 2013) kitabı dərc olunmuşdur. Bu qeyd etdiyim nəşrlər öz dövrləri üçün olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edən elmi vasitələr hesab edilirlər. Nəşr edilən "İslam: tarix, fəlsəfə və hüquq" ensiklopedik lüğəti isə bu nəşrlərlə müqayisədə yuxarıda göstərilən fərqli xüsusiyyətləri ilə seçilir.

Nəşrin 287-299-cu səhifələrində "Lüğətin mövzular üzrə quruluşu" başlığı altında bölmə verilmişdir. Burada "Allah və onun birliyi", "Axirət olayları", "Mələklər", "Şeytanlar və cinlər", "Günahlar və onlardan təmizlənmə" və s. mövzular üzrə məlumat almaq mümkündür [8, 287-299].

Nəşrin sonunda təqdim edilən ədəbiyyat siyahısından məlum olur ki, ensiklopedik lüğətin hazırlanmasında müxtəlif dillərdə çap edilən (Azərbaycan, türk, ingilis, rus, ərəb, fars) ədəbiyyatlardan istifadə edilmişdir. Lakin çox təəssüf hissi ilə qeyd edək ki, bu cür mühüm nəşrin tirajı çox az, 250 nüsxə olmuşdur.

Nəticə. Ümumiyyətlə, apardığımız tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, müstəqillik illərində səhəvi ensiklopedik lüğətlərin çapı iri həcmdə müxtəlif dövlət və özəl nəşriyyatlar tərəfindən həyata keçirilmişdir. Təbii ki, lakin təəssüf hissi ilə qeyd edə bilirik ki, bu cür mühüm nəşrlərin tirajı çox azdır.

Ədəbiyyat:

1. Həsənov H. Azərbaycan şəxs adlarının izahlı – etimoloji lüğəti. Bakı: Mütərcim, 2002, 228 s.
2. Diplomatiya: ensiklopedik lüğət / elmi red.-lar: prof. R.Zeynalov, prof. H.Həbibbəyli, Bakı: Diplomat, Bakı: Diplomat, 2005, 580 s.
3. Məmmədov Q. Xəlilov M. Ensiklopedik ekoloji lüğət. Bakı: Elm, 2008, 728 s.
4. Politologiya: Ensiklopedik lüğət. Bakı: Günəş, 2000, 832 s.
5. Şərifov A.R. və b. "Ensiklopedik texniki lüğət", Bakı: "Təhsil", 2009, 316 s.
6. Azərbaycan kinosu ensiklopedik lüğət. I cild. Bakı: Elm və təhsil, 2017, 284 s.
7. Əliyev S.D. və b. Tibbi bioloji terminlər izahlı lüğəti, Bakı: Müəllim, 2010, 418 s.
8. Əlizadə A.A., Səmədov E.M. İslam, tarix, fəlsəfə, hüquq. Bakı, 2016, 308 s.